

Af Lena Knudsmark

NARRATIV MODSTAND

– etniske minoritetspigens svar på diskursiv begrænsning

Denne artikel introducerer begrebet narrativ modstand. Narrativer har den særlige funktion, at de er med til at konstruere vores opfattelse af personer og grupper. Det er fortællinger – store som små – der former vores forståelse af den verden, vi lever i. Identitet kan forstås som et narrativt forløb, hvor de fortællinger, der bliver fortalt af andre – og os selv – om os selv, er med til at danne vores identitet. Nogle narrativer er mere udbredte og dominerende end andre, og de bliver dermed dominerende diskurser.

Med udgangspunkt i et forskningsprojekt beskriver artiklen, hvorledes piger med anden etnisk herkomst end dansk håndterer diskursive begrænsninger ved at italesætte sig selv som udlændinge, og hvordan denne italesættelse forstærker oplevelsen af at være en del af et parallelsamfund. Artiklen beskriver, hvorledes pigernes italesættelse af sig selv som udlændinge er et udtryk for narrativ modstand mod eksklusion. Begrebet "narrativ modstand" dækker de socialt konstruerede fortællinger, pigerne anvender som en strategi til at håndtere diskursive begrænsninger. Narrativ modstand som begreb er relevant i både socialt og pædagogisk arbejde som et teoretisk perspektiv på håndteringen af de inklusions- og eksklusionsprocesser, som finder sted blandt mennesker med etnisk minoritetsbaggrund.

DISKURSIVE BEGRÆNSNINGER I DE DOMINERENDE DISKURSER

Narrativ modstand er et begreb, der omhandler magt og dominerende diskurser. Analyser af fokusgruppinterviews i forskningsprojektet synliggjorde, hvordan dominerende diskurser kan opleves som diskursive begrænsninger, og hvorledes pigerne med anden etnisk herkomst end dansk håndterede diskursive begrænsninger.

Narrativ modstand er en aktiv taleadfærd, der har til formål at skabe et mere positivt billede af os selv, når vi føler, at andre truer vores syn på os selv (Ronai 1997, s. 125). Denne trussel opleves som diskursiv begrænsning (Ronai 1997, 1994) af den enkelte. For eksempel kan et barn, der bliver seksuelt misbrugt, få fortalt, at hun er en luder, og hvis hun fortæller nogen om misbruget, vil de opdage sandheden om hende. Denne form for diskursiv begrænsning styrer barnets adfærd: *"hold din mund, så andre ikke ved det"* og hendes fortælling om sig selv: *"jeg er en luder, og derfor sker det her for mig"* gør hende mere udsat for fremtidigt misbrug. Hvis hun ikke har en anden fortælling om sig selv, der gør det muligt for hende at modstå denne definition af hende, vil hun identificere sig med den negative forestilling om sig selv som luder. Narrativ modstand er et svar på diskursiv begrænsning (Ronai 1997).

Selvom diskurser er sociale og kulturelle produkter, er det ikke alle diskurser, der har lige stor indflydelse og udbredelse. I enhver given sammenhæng har nogle diskurser mere magt end andre. Dominerende diskurser opnår deres indflydelse og udbredelse ved at cirkulere bredt i en kultur, f.eks. gennem medierne, politiske debatter og fortællinger i hverdagen (Frank, 2010). De dominerende diskurser skaber

genkendelighed og forståelse, men samtidig undertrykker de også fortællinger (Romero og Stewart, 1999: 14), der ikke passer ind i den fælles forståelse, og derved er de dominerende diskurser med til at opretholde visse adfærdsmæssige normer (Nelson, 2001). Når dominerende diskurser hæmmer stigmatiserede gruppers handlemuligheder, oplever De en diskursiv begrænsning. En dominerende diskurs kunne f.eks. være et politisk statement som dette:

”Den enkelte indvander har selv det største ansvar. For at lære dansk. For at få job og blive en del af lokalsamfundet. For at blive integreret i sit nye hjemland. Alt for få har grebet de muligheder, som Danmark tilbyder. På trods af at Danmark er et samfund med tryghed, frihed, gratis uddannelse og gode jobmuligheder” (Regeringen, 2018).

Den fortælling, pigerne i denne politiske udtalelse får fortalt om sig, er på den ene side en fortælling om, at de ikke er integrerede og ikke dygtige nok, men på den anden side også en fortælling om, at de har alle muligheder, og at det er deres ansvar. Begge fortællinger er modstridende logikker, og fortællingen er dermed problematisk at identificere sig med. Uanset hvordan pigerne præsenterer sig selv, opfatter De, at De vil blive tænkt negativt. Som følge heraf mister begge konstruktioner troværdighed som legitime begreber til at definere sin identitet ud fra. Men selv hvis De modsætter sig at blive betragtet som danskere eller indvandrere, ambitiøse elever eller fagligt svage, bliver disse begreber en del af deres diskurs. De definerer deres position i det sociale rum ved hjælp af disse og andre kategorier stillet til rådighed for dem af de dominerende diskurser (Berger & Luckmann 1966). I stedet for passivt at acceptere de negative diskurser, bliver pigerne aktive deltagere i opbygningen af deres personlige og gruppemæssige identiteter ved at praktisere narrativ modstand og omdanne negative diskurser til mere

positive vilkår. De diskurser, som pigerne bruger til narrativt at modstå de dominerende diskurser om, at etniske minoriteter ikke klarer sig godt nok, sådan som danskere gør, er at disidentificere sig med danskere.

Narrativ modstand kan sammenlignes med en psykologisk overlevelsesstrategi, hvor jeg hører, at pigerne med andre ord siger:

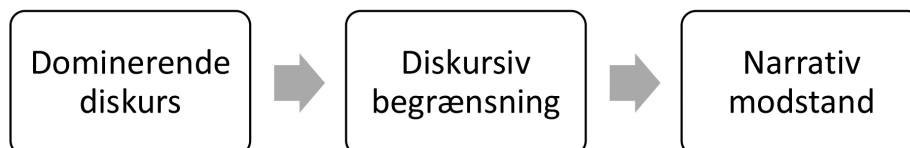
”Hvis I ikke synes, jeg er god nok til jeres samfund, så vil jeg da hellere stå udenfor – selvom det også gør ondt på mig, så gør det mindre ondt”.

Diskursive begrænsninger er forsøg på at tage ejerskab og kontrol; enten et forsøg på at begrænse, hvordan et individ vælger at beskrive sin identitet, eller et forsøg på at ændre individets adfærd. Der er ikke nogen individer, som passivt internaliserer en negativ identitet (Tajfel, 1974). Ved at formulere og beråde sig med en alternativ fortælling udvikler individer ressourcerne til at modstå de diskursive begrænsninger. Gennem processerne narrativ modstand og udvikling af fortællinger om os selv bliver vi medskabere af vores egen identitet og skaber en plads i det sociale rum for os selv, hvorved vi omformer en negativ diskurs til en mere positiv formulering. En af pigerne udtaler:

”Altså, jeg tror lidt, grunden til at der ikke er så mange danskere – eller grunden til vi ikke er så integrerede er, at der ikke er så mange danskere”.

DeVaults (1990) fremhæver, hvordan dominerende diskurser, som tilgodeser den kvalitative majoritet, kan hindre dem, der er udsat for marginalisering eller undertrykkelse, i at udtale sig og sætte ord på deres oplevelser. Hun peger på, hvordan folk forsøger at skabe mening af deres oplevelser, når dominerende diskurser fejler. I de tilfælde, hvor en marginaliseret person oplever, at de dominerende

Figur 1: Når dominerende diskurser hæmmer stigmatiserede gruppers handlemuligheder, oplever de en diskursiv begrænsning. Narrativ modstand er et svar på diskursiv begrænsning, negative diskurser omdannes til mere positive vilkår (Knudsmark, 2018)

diskurser fejler, skal denne person så at sige oversætte den fortælling til noget, der giver mening, enten ved at sige ting, der ikke er helt rigtige, eller arbejde med at bruge sproget på ikke-standardiserede måder (DeVault, 1990: 97).

Forbundet med diskursiv begrænsning er ligeledes risikoen for stigmatisering. Stigma forbinder personer med en negativ stereotyp, der resulterer i, at andre ser dem som besmittede eller skammelige (Goffman, 1963). Indvandrerstigma var gennemgribende, og diskussionen af problemet viste sig at være yderst acceptabel blandt pigerne. En bevidsthed om den stigmatisering, pigerne er udsat for, kommer til udtryk, idet en af pigerne siger:

"...der er måske mange danskere, der tror noget forkert om udlændinge, så hvis vi bliver blandet, så var de jo sammen med os, og så kunne de se, hvordan det rigtigt var, i stedet for deres fordomme."

Forskningsprojektet *Pigeliv* gav indsigt i pigernes erfaringer med eksplicit stigma, de sociale og psykologiske konsekvenser af åbent stigma, samt normer for opfattelsen af indvandrere. Der var en fremherskende opfattelse af, at de holdninger, der var til indvandrere, ikke stemte overens med virkeligheden, og de blev opfattet som forudindtagede holdninger. Cordell og Ronai (1999) beskriver narrativ modstand som strategier, der anvendes af stigmatiserede grupper for at udfordre den dominerende diskursive begrænsning.

CHANCEULIGHED OG FORVENTNINGSFATTIGDOM TRUER

Ulige chancer – chanceulighed, betinger pigernes opvækstvilkår. Samtidig møder de i skolesystemet mangel på positive forventninger – forventningsfattigdom. En undersøgelse fra 2014 viser, at der i de tidlige år af børns liv ikke er forskelle, mellem hvordan drenge og piger trives, men fra teenagealderen viser drenge hyppigere tegn på mistrivsel ved at markere sig negativt, fx ved usund livsstil eller uadreegerende adfærd. Piger vender derimod oftere mentale trivselsproblemer indad. Forskningsprojektet *Pigeliv* fulgte en gruppe piger i 14-15-årsalderen, som stod på tærsklen til at forlade folkeskolen inden for et til to år. Jeg mødte pigerne på deres skole, og de gik alle i den samme klasse. Skolen er beliggende ved et særligt udsat boligområde i en større dansk provinsby. Antallet af børn med etnisk

minoritetsbaggrund er væsentligt større end antallet af børn med etnisk majoritetsbaggrund. De piger, jeg interviewede, har alle etnisk minoritetsbaggrund, og de fleste boede i et socialt udsat boligområde. I en undersøgelse gennemført i 2011 viser udviklingstendenserne, at unge med anden etnisk herkomst end dansk er betydeligt mere udsatte end etnisk danske unge. De har ringere materielle og bolig-mæssige rammer under deres opvækst. Fire ud af 10 børn og unge med etnisk minoritetsbaggrund vokser op i familier, hvor ingen voksne er i beskæftigelse. Dette er kun tilfældet for syv ud af 100 børn af dansk herkomst (Ottesen, Mai Heide m.fl. 2014).

Tidligere tal fra Undervisningsministeriet viser, at der været en overrepræsentation i de segregerede specialtilbud af bl.a. elever af anden etnisk herkomst og elever af forældre med kort eller ingen uddannelse (Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling, 2016). Dette skaber belæg for en påstand om at tendensen i Danmark, på trods af internationale konventioner og hensigtserklæringer, herunder børnekonventionen, Salamanca-konventionen og Handicapkonventionen, er at børn og unge marginaliseres i skolen, fordi de har ringere resurser end de fleste jævnaldrende. Dette kommer til udtryk ved, at børnenes skolegang adskiller sig fra andre børns: De går i specialklasser, specialskoler eller almindelige folkeskoler, men med en overrepræsentation af børn med anden etnisk herkomst end dansk. Sidstnævnte var tilfældet for informanterne i forskningsprojektet *Pigeliv*.

Når børn i udsatte boligområder lever adskilt fra det danske samfund i parallelsamfund, kan det betyde, at børnene sjældent møder danskere, og dermed kun i begrænset omfang lærer det danske sprog. Aida, én af pigerne, forklarer, hvordan sproget har en betydning:

"Altså, min mor, hun kan ikke dansk, så derhjemme, der snakker vi kun mit eget sprog. Selv med mine søskende, så snakker vi ikke så meget dansk, fordi ellers så forstår vores mor ikke, hvad vi siger. Så der bliver ikke snakket så meget dansk derhjemme, så det hjælper ikke så meget. Det har jo også noget med min integration at gøre."

Zara fortæller, hvordan hun oplever, at sproget har betydning for det faglige:

"Altså, jeg tænker, hverdags sproget, der har vi det samme sprog, der er ikke den store forskel,

men jeg tænker mere sådan fagligt, hvis der nu er nogen svære begreber, så forstår de det nok bedre, end vi gør, og ja, der er jo nok flere ting, de kan finde ud af, tror jeg”.

Undersøgelser (Nielsen, 2002) viser, at danskundskaber har væsentlig betydning for, om man klarer sig godt i skolen. Børn i udsatte boligområder klarer sig ringere i uddannelsessystemet end andre børn. Det kan skyldes, at de har dårligere forudsætninger for at klare sig godt. Dog kan vi ikke ignorere, at international forskning, fx Hinnant et al. (2009), Rubie Davies et al. (2006), Alvidrez et al. (1999) og Crano et al. (1978), gennem tiden har påvist en sammenhæng mellem lærerens forventninger til elever og elevernes skolepræstationer.

Pigerne udtrykte misfornøjelse med lærernes slækkede krav til dem og var skeptiske over for, om skolen var i stand til at fungere som inklusionsindsats. Narrativ modstand var således tydelig gennem kritik af lærere og deres kompetencer. I denne dialog mellem pigerne giver de udtryk for den chanceulighed, de mener er forbundet med at gå på en skole med slækkede krav:

Zainab: Det synes jeg: Ja, det er også det dårlige ved skolen, at den kun er tosproget: Fordi så bliver du heller ikke integreret på den rigtige måde.

Aida: ... også lærerne, altså nogle af lærerne ...

Lina: ... at ikke alle lærerne hjælper godt: Altså nogle gange, når man kalder på dem, og de skal forklare os noget, så forklarer de det ikke ordentligt ...

Aida: Nå jamen det har vi også sagt, nu hvor vi har fået Kirsten (lærers navn ændret). Så har vi spurgt, om vi ikke kan få en stil for og sådan.

Yasmin: HALLO, I 8. KLASSE, DER FIK VI ÉN. DER LAVEDE VI ÉN.

Lina: JA, DER LAVEDE VI ÉN SKRIFTLIG I HELE ÅRET

Anisa: JA, ALTSÅ ÉN SKRIFTLIG

Lina: ... når vi snakker med andre skoler, ikke også, så bliver de faktisk chokerede over det, vi ik' ... altså, de laver meget mere end os: De har så mange afleveringer for i hver uge. De har to afleveringer for ...

Lina: Det bliver bare svært for os, der skal på gymnasium, altså fordi ... Altså, min storebror, han går på STX, og de har mange afleveringer for, og det skal ikke bare være på en eller to sider,

men på fem, seks, syv, otte sider. Og når vi kommer derhen, så får vi et chok, fordi vi ikke har prøvet det her.

Mona: Ja, det er det, vi er bange for.

Pigerne beskriver i interviewene en oplevelse af, at skolen bidrager til chanceulighed. Perspektivet på skolen som en foranstaltning, der placerer dem i en uønsket stigmatiseret gruppe, var ligeledes fremherskende. Som det fremgår af analysen hidtil, var det iboende, at chanceulighed og slækkede krav er uønsket og reducerer pigernes status og kapital.

Pigerne definerer sig selv som ikke-danske for at undgå at falde i en kategori, der defineres som fagligt svag, uden samme uddannelseschancer som andre danske unge. Ved at engagere sig i dette diskursmønster definerer pigerne sammen, at det er acceptabelt, hvis ikke De klarer sig lige godt i uddannelsessystemet som danskere, idet udlændinge ikke har lige så gode forudsætninger for at klare sig så godt, som danskere. Derved er De også opmærksomme på de vilkår og forudsætninger, de vokser op med, det vil sige den chanceulighed, de har i forhold til danske børn med dansk herkomst. Inden vi placerer problemerne hos børnene med anden etnisk herkomst end dansk og deres familier, er det derfor interessant at vende opmærksomheden mod de forventninger vi har til børn med anden etnisk herkomst end dansk, samt hvorledes disse forventninger italesættes.

DISIDENTIFIKATION SOM NARRATIV MODSTAND

I det følgende rammesættes begrebet disidentifikation, ledsaget af eksempler på, hvorledes pigerne yder narrativ modstand ved at disidentificere sig med danskhed. I forskningsprojektet *Pigeliv* fremkom narrativ modstand som momenter af modstand i dialogen mellem pigerne. Interviewene er foretaget som fokusgruppe-interviews, og da jeg begyndte at analysere dét, som foregik i dialogen mellem pigerne, blev det efterhånden tydeligere og tydeligere, at når dialogen bevægede sig ind på chanceulighed, italesatte pigerne umiddelbart herefter etnicitet.

De narrativer, pigerne skaber og fortæller om de store overgange i deres eget liv, bidrager til deres identitet, former, hvordan de ser fremtiden, og hjælper dem med at forstå deres interpersonelle relationer og unikke positioneringer i den sociale og kulturelle verden (McKenzie-Mohr & Lafrance 2016).

Narrativer har også den særlige funktion, at de er med til at konstruere vores opfattelse af personer og grupper. De fortællinger, vi fortæller om os selv, konstruerer vores følelse af et selv. Kort sagt, fortællinger former, hvem vi er, og har betydning for vores måde at være i verden. Når pigerne i forskningsprojektet *Pigeliv* blev spurgt om, hvordan De ville beskrive sig selv, lød svaret:

"Vi er søde, flinke, vi er en klasse, vi er piger, vi går i niende, vi er udlændinge, tosprogede".

Når mennesker beskriver sig selv, sammenholder de sig i deres beskrivelse med andre individer eller grupper, som de anvender som eksempler til at sammenligne sig selv og triangulere deres identitet. Det kan eksempelvis være en teenagepige, som ikke oplever at være på fagligt niveau med jævnaldrende og ikke har danske venner. Hvis hun ikke har en alternativ fortælling, som gør det muligt for hende at modstå denne definition af sig selv, kan hendes negative forestilling om sig selv påvirke hendes identitet. Hendes narrative modstand kan f.eks. komme til

udtryk gennem en italesættelse af, at hun jo heller ikke er dansker. Når pigerne i forskningsprojektet italesætter sig selv som udlændinge og tosprogede, disidentificerer de sig implicit med at være danskere.

Disidentifikation kan beskrives som en trykkende følelse af at gå under en betegnelse, som passer på en, men alligevel ikke gør. Den narrative modstand fremkommer i fragmenter, den opstår i samtalen og kan komme til udtryk ved – og ligeledes overses og forkastes – som lingvistisk inkongruens (McKendy 2006, 473-474). Erfaringer fra relateret forskning viser, at det er interessant at lytte til, hvad der er *fraværende, men implicit* i en samtale; hvad er fraværende i fortællingen, men implicit i sin betydning (White, 2000). I følgende eksempel er det fraværende, men implicit, at ordet 'De' henviser til danskere, og det er dermed implicit, at 'De' er nogle andre end 'os', underforstået er 'vi' ikke danskere:

Aisha: Vi laver ikke så meget, som andre skoler gør. De har flere afleveringer for og flere stile for og sådan noget, som vi aldrig har lavet før. Jeg vil hellere have det.

Salma: ... og når vi nu kommer ind på gymnasiet, så.

Aisha: Ja. De ser os som nogle helt andre personer, bare fordi vi er tosprogede.

Ved at italesætte deres egen identitet som en del af deres udfordring med at håndtere chanceulighed konstruerer pigerne fortællinger som en strategi til at håndtere den chanceulighed, de oplever. Det er de fortællinger, som folk fortæller og lever, der er modstand, enten implicit eller eksplicit, til dominerende kulturelle fortællinger (Andrews, 2004: 1). Desuden forsøgte pigerne at distancere sig fra at være danske ved at bruge narrativ modstand til at forhandle den sociale betydning af at være dansk og forsøge at placere sig på den sikre side af denne definition. Følgende eksempel fremhæver den sociale accept af disidentifikation med danskhed:

Zara: Jeg er også selv opvokset med dansk sprog, jeg kan nærmest ikke mit eget sprog selv.

Aisha: Ja, men du er ikke dansker.

Zara: Jeg er dansk statsborger, altså på den måde.

Zainab: Ja. Men du er ikke dansker.

Zara: Ja, mine rødder er ikke danske.

Anisa: Jo, men jeg tror, du mener, at du er bedre til dansk end dit eget sprog.

Eksemplet illustrerer, hvorledes pigerne er opsatte på at lægge afstand til etiketten dansk, og det var ofte manifesteret i en afvisning af at være dansk. Specielt var betegnelsen dansk statsborger kilde til debat. Sådanne bemærkninger er tegn på narrativ modstand. Denne modstand var tydelig i diskussioner om fagligt niveau, danskkundskaber og i interaktioner om det at være dansk. Nedenstående dialog illustrerer, hvorledes disidentifikation med danskhed anvendes som narrativ modstand.

Yasmin: Altså, for eksempel Anders, han er også meget god til, for eksempel når der kommer svære ord, så er han tit den første, der siger ordet.

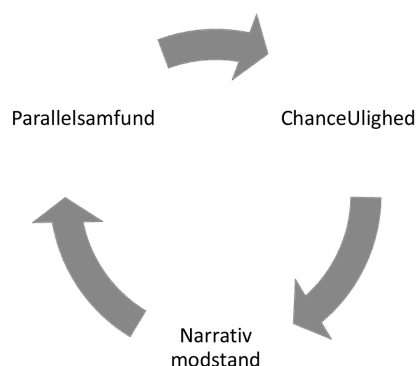
Lina: Han er også virkelig klog.

Aisha: Men også det, at han er dansker og sådan noget.

NARRATIV MODSTAND FORSTÆRKER OPLEVELSEN AF EKSKLUSION

Fra et inklusionsperspektiv er det forbundet med udfordringer, at etniske minoriteter bor i ghettoområder, da de kan udvikle sig til egentlige parallelsamfund og

derved udgøre en barriere for at blive inkluderet i samfundet. Følgende er en beskrivelse af, hvordan den narrative modstand forstærker følelsen af at være en del af et parallelsamfund. I analysen blev tre temaer tydelige: disidentifikation med danskhed, narrativ modstand som reaktion på chanceulighed og oplevelsen af parallelsamfund. Pigerne indbyrdes dialoger indfangede, hvorledes pigerne håndterer deres oplevelse af chanceulighed ved at italesætte sig selv som udlændinge, og hvordan denne italesættelse forstærker oplevelsen af at være en del af et parallelsamfund.

Figur 2: Narrativ modstand forstærker oplevelsen af parallelsamfund (Knudsmark, 2018)

Pigerne forsøgte at lægge afstand til den diskursive begrænsning ved at vedtage narrativ modstand. Denne dialog illustrerer, at pigerne ikke føler sig inkluderet, givet deres selvopfattelse af at være ikke-danske:

Fatima: Der er ikke så mange danskere. Det er sikkert derfor, vi ikke er så integrerede, som danske børn er.

Amina: Og så blander vi os ikke. Det ville være godt at blande sig. For lige pludselig når vi kommer ud, så bliver det meget anderledes for os.

Ifølge Ronai & Cross (1999) er narrativ modstand et kulturelt universelt fænomen. Det er en reaktion på diskursiv begrænsning, der kommer til udtryk som en alternativ fortælling inden for en stigmatiseret gruppe. Desuden er lignende resultater fundet af bl.a. Cordell og Ronai (1999), som observerede lignende modstandsstrategier, der anvendes af andre stigmatiserede grupper i deres afvisning af dominerende diskurser. Det paradoksale i analysen er, at pigerne

narrative modstand er med til at forstærke deres egen oplevelse af parallelsamfund. Komplexiteten af deres oplevelser kommer ligeledes til udtryk i denne dialog:

Mona: Det er lidt mærkeligt at komme ud på andre skoler, hvor der kun er øhhh ...

Yasmin: Danskere

Mona: Så kan man godt føle sig sådan lidt øhhh ...

Yasmin: Loner (slang for ensom)

Sonya: Ja

Det er underforstået i dialogen, at pigerne ikke ser sig selv som danske, hvilket forstærker følelsen af at være udenfor. Eksemplet belyser et specifikt mønster i pigernes dialog. Disse mønstre består af italesættelse af sig selv som ikke-dansk, når emnet bevæger sig ind på skole eller uddannelse. Dertil kommer der et mønster, hvor pigernes disidentifikation med "dansk" fremkalder en endnu stærkere følelse af at være en del af et parallelsamfund. Ved at disidentificere sig som danskere skaber pigerne en afstand imellem sig selv og det øvrige samfund. Den narrative modstand forstærker således oplevelsen af parallelsamfund.

Lena Knudsmark er lektor, cand. pæd. i pædagogisk psykologi ved Pædagoguddannelsen, UC Syd i Esbjerg.

REFERENCER:

- Alvidrez, J., & Weinstein, R. S. (1999). Early teacher perceptions and later student academic achievement. *Journal of Educational Psychology, 91*(4), 731.
- Berger & Luckmann 1966: *The Social Construction of Reality. A Treatise in the Sociology of Knowledge*. Penguin Books.
- Carol Rambo Ronai & Rabecca Cross (1998): Dancing with identity: narrative resistance strategies of male and female stripteasers. *Deviant Behavior: An Interdisciplinary Journal, 19*:99-119, 1998.
- Cordell, G., & Ronai, C. R. (1999). Identity management among overweight women. Narrative resistance to stigma. In J. Sobal & D. Maurer (Eds.), *Interpreting weight. The social management of fatness and thinness* (pp. 29–47). New York: Aldine de Gruyter.
- Crano, W. D., & Mellon, P. M. (1978). Causal influence of teachers' expectations on children's academic performance: A cross-lagged panel analysis. *Journal of Educational Psychology, 70*(1), 39-49. <http://dx.doi.org/10.1037/0022-0663.70.1.39>.
- Goffman, E. (1963). *Stigma. Notes on the management of spoiled identity*. New York: Jason Aronson Inc.
- Hinnant, J. B., O'Brien, M., & Ghazarian, S. R. (2009). The longitudinal relations of teacher expectations to achievement in the early school years. *Journal of Educational Psychology, 101*(3), 662.
- Knudsmark, Ditlevsen & Jacobsen (nonpubliceret): Projekt Pigeliv under UC Syds forskningsprogram inklusion og eksklusion.
- Maclure, M. (2003). "Fabricating the self: metaphors of method in life-history interviews". In *Discourse in educational and social research*. Open University Press.
- Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling (2016). *Afrapportering af inklusionseftersynet – Den samlede afrapportering*. Retrieved 25.10.2017 at <http://www.dpt.dk/wp-content/uploads/2010/06/160511-Samlet-afrapportering-inklusion.pdf>
- Nielsen, J. C. (2002). Etniske minoritetsbørns skolepræstationer og danskundskaber: Konklusioner og perspektiver fra tre forskningsrapporter på i alt 800 sider.
- Regeringen (2018): "Ét Danmark uden parallelsamfund – Ingen ghettoer i 2030".
- Rubie Davies, C., Hattie, J., & Hamilton, R. (2006). Expecting the best for students: Teacher expectations and academic outcomes. *British Journal of Educational Psychology, 76*(3), 429-444.
- Tajfel, H. (1974): Social identity and intergroup behaviour. I *Social Science Information*. Volume: 13 issue: 2, page(s): 65-93. Issue published: April 1, 1974.